

САВРЕМЕНА СРПСКА ФОЛКЛОРИСТИКА X

Уређивачки одбор

др Дејан Ајдачић, професор, Универзитет у Гдањску
др Милина Ивановић Баришић, виши научни сарадник, Етнографски институт САНУ,
Београд

др Смиљана Ђорђевић Белић, виши научни сарадник, Институт за књижевност и
уметност, Београд

мр Станиша Војиновић, историчар књижевности, Београд

академик Нада Милошевић Ђорђевић, Српска академија наука и уметности, Београд

др Бранко Златковић, виши научни сарадник, Институт за књижевност и уметност,
Београд

др Александар Јерков, редовни професор, Универзитетска библиотека „Светозар
Марковић”, Београд

др Јелена Јовановић, дописни члан САНУ, Музиколошки институт, Београд

др Саша Кнежевић, редовни професор, Филозофски факултет, Пале

др Светлана Королева, доцент, Пермски државни универзитет (ПГНИУ), Перм

др Данка Лајић Михајловић, научни саветник, Музиколошки институт САНУ, Београд

др Андреј Мороз, редовни професор, Филолошки факултет МГУ, Москва

др Веселка Тончева, доцент, Институт за етнологију и фолклористику с Етнографским
музејем БАН, Софија

Игор Петровић, Општина Топола

др Валентина Питулић, редовни професор, Филозофски факултет, Косовска
Митровица

др Љубинко Раденковић, дописни члан САНУ, Београд

др Биљана Сикимић, научни саветник, Балканолошки институт САНУ, Београд

др Бошко Сувајџић, редовни професор, Филолошки факултет, Београд

др Габријела Шуберт, редовни професор, инострани члан САНУ, Универзитет
„Фридрих Шилер”, Јена

Рецензенти

др Срђан Атанасовски, др Милина Ивановић Баришић, др Гордана Благојевић,
др Станоје Бојанин, др Смиљана Ђорђевић Белић, мр Станиша Војиновић,
др Лидија Делић, др Љиљана Пешикан Љуштановић, др Ђорђина Трубарац Матић
др Данка Лајић Михајловић, др Горица Најденова, др Слободан Наумовић,
др Данијела Поповић Николић, др Александра Павићевић, др Јеленка Пандуревић,
др Љубинко Раденковић, др Снежана Самарџија, др Биљана Сикимић,
др Бошко Сувајџић, др Ивица Тодоровић,

Одржавање скупа помогли

Општина Топола
Министарство културе и информисања Републике Србије

САВРЕМЕНА СРПСКА ФОЛКЛОРИСТИКА X

Тематски зборник радова

Уредници

др Јелена Јовановић, дописни члан САНУ
др Бранко Златковић, виши научни сарадник

Удружење фолклориста Србије, Београд
Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, Београд
Културни центар Топола

Београд – Топола
2022

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ.....9

I УСТАНЦИ, РОДОНАЧЕЛНИЦИ И ЊИХОВЕ ТЕКОВИНЕ У УСМЕНОЈ ТРАДИЦИЈИ

Дејан М. Илић
ФОЛКЛОРНИ ЛИК ХЕРЦЕГА СТЕФАНА.....13

Бранко Р. Златковић
ПИЈЕЊЕ (И ТРПЕЗА) – ОПШТА КАРАКТЕРНА МЕСТА
У БИОГРАФИЈАМА УСТАНИКА И ЊИХОВИХ САВРЕМЕНИКА.....31

Дејан С. Крстић
ПРЕДАЊА О ПОРЕКЛУ ХАЈДУК ВЕЉКА ПЕТРОВИЋА
И О ЊЕГОВИМ ОДНОСИМА СА РОДБИНОМ
У ЦРНОЈ РЕЦИ И ТИМОКУ.....55

Драгољуб Ж. Перић
НАКОН СЕБЕ СПОМЕН ОСТАВИТИ:
СТРАТЕГИЈЕ КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈЕ „ИСТОРИЈСКОГ” И „БИОГРАФСКОГ”
ВРЕМЕНА У УСТАНИЧКОЈ ЕПИЦИ ФИЛИПА ВИШЊИЋА.....73

Милан Д. Вурдеља
ИЗМЕЂУ „КУБУРА И ТОПОВА” С ЈЕДНЕ, ТЕ „СКУПОЦЈЕНОГ МИТА”
С ДРУГЕ СТРАНЕ: ОСВРТ НА ЕСЕЈ *О СТОПЕДЕСЕТОГОДИШЊИЦИ УСТАНКА*
МИРОСЛАВА КРЛЕЖЕ89

Јована Д. Милованчевић
ОБЛИКОВАЊЕ ПРИПОВЕДНОГ ПОРТРЕТА ПРИНЦА
ТОМИСЛАВА КАРАЂОРЂЕВИЋА У СЕЋАЊИМА ЖИТЕЉА ТОПОЛЕ.....97

Galya Stepanovna Grozdanova-Radeva
MUSICAL FOLKLORE REPRESENTED
IN THE WORKS OF BULGARIAN MILITARY CONDUCTORS.....113

II ВИНОВА ЛОЗА, ГРОЖЂЕ И ВИНО У СЛОВЕНСКИМ КУЛТУРАМА

Снежана Д. Самарџија
САВИЛА СЕ БЕЛА ЛОЗА ВИНОВА. СИМБОЛИКА ВИНОВЕ ЛОЗЕ
У СРПСКОМ УСМЕНОМ СТВАРАЛАШТВУ.....129

Биљана Сикимић
ВИНОВА ЛОЗА И ВИНО: САКРАЛНА И ПРОФАНА ПЕРСПЕКТИВА
ТРАДИЦИОНАЛНЕ ЗАГОНЕТКЕ.....151

Бошко Ј. Сувајић КО, КАКО И ЗАШТО ПИЈЕ ВИНО У НАРОДНОЈ ПОЕЗИЈИ?.....	167
Данијела Р. Петковић ПИЋЕ ЈУЖНОСЛОВЕНСКИХ ЕПСКИХ ЈУНАКА И РУСКИХ БОГАТИРА.....	189
Наташа С. Дракулић Козић МЕДИЈАТОРСКА СИМБОЛИКА ВИНОВЕ ЛОЗЕ У СРПСКИМ УСМЕНИМ ЕПСКИМ ПЕСМАМА.....	199
Александра Д. Матић САКРАЛНЕ И КЊИЖЕВНЕ ДИМЕНЗИЈЕ РЕПРЕЗЕНТАЦИЈЕ ПРОСТОРА ВИНОГРАДА У УСМЕНОМ И ПИСАНОМ СТВАРАЛАШТВУ.....	215
Љубинко Р. Раденковић СИМБОЛИКА БАЧВЕ У НАРОДНОЈ КУЛТУРИ – НЕКЕ СЛОВЕНСКЕ ПАРАЛЕЛЕ.....	227
Дејан С. Крстић КУЛТ ВИНОВЕ ЛОЗЕ И ВИНА У ТИМОКУ И ЗАГЛАВКУ.....	239
Милина М. Ивановић Баришић ГРОЖЂЕ И ВИНО У СРПСКИМ НАРОДНИМ ОБИЧАЈИМА.....	267
Марина Н. Штетић <i>МЕРТИК ВИНСКИ</i> – ВИНО КАО ДЕО ИСХРАНЕ У ЦРКВЕНОМ И СВЕТОВНОМ ЖИВОТУ СРЕДЊОВЕКОВНЕ СРБИЈЕ.....	279
Данијела Б. Васић АЛКОХОЛНО ПИЋЕ <i>САКЕ</i> У НАЈСТАРИЈИМ ЗАПИСИМА.....	305
Веселка М. Тончева „СЪТВОРЕНАТА” ТРАДИЦИЈА: <i>ПРАЗНИК НА БОГОВЕТЕ НА ВИНОТО</i> В СЕЛО ИЛИНДЕНЦИ, ОБЛАСТ БЛАГОЕВГРАД.....	317
Биљана М. Анђелковић ПРОИЗВОДЊА ВИНА У МАНАСТИРУ КОПОРИН: „ПОВРАТАК ТРАДИЦИЈИ” И/ИЛИ „ОДЛАЗАК НА ТРЖИШТЕ”?.....	329
Богдан Д. Дражета, Зорана С. Гуја Дражета КУЛТУРА УЗГОЈА ВИНОВЕ ЛОЗЕ И ПЕВАЊА О ЊОЈ МЕЂУ ПОЈЕДИНИМ ПРИПАДНИЦИМА СРБА, БОШЊАКА И ХРВАТА У СРБИЈИ И БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.....	345
Бранкица Ђ. Марковић ТУРЦИЗМИ У ВИНОГРАДАРСКОЈ ЛЕКСИЦИ СА ТЕРЕНА ВОЈВОДИНЕ.....	363

Милица Љ. Стојановић
ДЕРИВАЦИОНО ГНЕЗДО ЛЕКСЕМЕ *ВИНО* У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ:
ТВОРБЕНО-СЕМАНТИЧКИ АСПЕКТ.....373

Драгана Ј. Цвијовић
ЗБИРНА ИМЕНИЦА *ГРОЖЂЕ* КАО СИНТАКСИЧКО-СЕМАНТИЧКА
КОМПОНЕНТА ТЕРМИНОЛОШКИХ СИНТАГМИ И ФРАЗЕОЛОШКИХ
ЈЕДИНИЦА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ.....389

III САВРЕМЕНА ИСТРАЖИВАЊА ФОЛКЛОРА

Suzana J. Marjanić
SUSRET NODILOVE *MITOLOGIJE PRIRODE*
I SUVREMENE KULTURNE ANIMALISTIKE –
STARO U NOVOM ILI OBRNUTO.....401

Данијела С. Митровић
ПИТАЊЕ ФОРМУЛАТИВНОСТИ СТАРОЕНГЛЕСКЕ ЕПИКЕ.....413

Иван Р. Златковић
БЕСМИСЛЕНИ ПОСТУПЦИ ЛИКОВА У ШАЉИВИМ ПРИПОВЕТКАМА
(ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ ТЕМАТСКО-МОТИВСКИХ ОБЕЛЕЖЈА
СРПСКЕ НАРОДНЕ ПРОЗЕ).....427

Ана М. Милинковић
ЕЛЕМЕНТИ КАРНЕВАЛИЗАЦИЈЕ
У СРПСКОЈ ШАЉИВОЈ НАРОДНОЈ ПРИЧИ И АНЕГДОТИ.....443

Станиша Војиновић
ПЕВАЊА „НА НАРОДНУ” У ПРВОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА.....461

Марина Младеновић Митровић
ВОЈИСЛАВ ЈОВАНОВИЋ МАРАМБО И ПРОБЛЕМ ПЛАГИЈАТА:
СЛУЧАЈ СТАНОЈА МИЈАТОВИЋА.....485

Сања М. Лазаревић Радак
ПОЛИТИЧКИ ФОЛКЛОР И МЕТОДОЛОШКИ ИЗАЗОВИ:
ДИСКУРЗИВНО-МИТОЛОШКА АНАЛИЗА
ПРИЧА О ТИТОВОМ ДЕТИЊСТВУ.....497

Саша Д. Кнежевић
НЕКОЛИКЕ НАПОМЕНЕ О СТИХУ
СРПСКИХ НАРОДНИХ ПЈЕСАМА О ЧЕТНИЦИМА.....513

Ирена Медар-Тања, Софија Вучићевић
ЈУГОСЛОВЕНСКИ СОЦИЈАЛИЗАМ У КОНТЕКСТУ
КУЛТУРНО-УМЈЕТНИЧКОГ АМАТЕРИЗМА НА ПРИМЈЕРУ
ОКУД / ЦКУДМ / АНИП „ВЕСЕЛИН МАСЛЕША”, БАЊА ЛУКА.....521

ДЕРИВАЦИОНО ГНЕЗДО ЛЕКСЕМЕ *ВИНО* У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ: ТВОРБЕНО-СЕМАНТИЧКИ АСПЕКТ

У раду се представља деривационо гнездо лексеме *вино* комбинавањем формално-морфолошког приступа грађи са семантичком анализом. Увид у дескриптивне речнике српског језика показује да ова лексема има веома развијено деривационо гнездо, те да има преко 130 речи које су творбено повезане са њом. Циљ рада је да се укаже на висок степен творбене продуктивности именице *вино* и да се на једном месту систематизују и детаљно анализирају сви њени деривати, као и сложенице у којима се јавља и на тај начин створи слика о семантичко-деривационом потенцијалу ове лексеме. У раду се даје комплетан приказ творбених модела и описује њихова заступљеност и стабилност у језичком систему.

Кључне речи: лексема *вино*, деривационо гнездо, творбена продуктивност, извођење, слагање, сложено-суфиксална творба, српски језик.

1. Увод

Комбинавањем формално-морфолошког приступа грађи са семантичком анализом, представимо деривационо гнездо лексеме *вино*. Све лексеме најпре ћемо поделити према начину творбе на изведене и сложене. Приликом даље анализе, класификоваћемо лексеме према творбено-семантичким категоријама. Анализа изведених лексема подразумева њихово сврставање у класе према семантичком критеријуму, на основу примарног значења, а затим анализирање према творбеним формантима. Сложене лексеме ћемо најпре поделити према врсти речи у основи (именица или глагол), а затим извршити семантичку анализу. Уз сваку лексичку јединицу даћемо семантичку интерпретацију и, према потреби, контекстуалну потврду. У раду се грађи приступа са аспекта три сродне дисциплине: семантике, творбе речи и лексикологије. Циљ рада је да се укаже на висок степен творбене продуктивности именице *вино*, да се на једном месту систематизују и детаљно анализирају сви њени деривати и на тај начин створи слика о семантичко-деривационом потенцијалу ове лексеме. Уз то, анализа ће показати и заступљеност и стабилност наведених творбених модела у језичком систему. Грађа је ексцерпирана из речника савременог српског језика, РСАНУ, РМС, РСЈ.

Са синхронијског становишта, лексема *вино* је творбено проста реч. У *Етимологијском рјечнику* П. Скока (1973, s.v. vino), забележено је да је ова реч

* milica.stojanovic@isj.sanu.ac.rs

** Овај рад финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-9/2021-14 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

прасловенска посуђеница¹. Припада лексичко-семантичкој групи лексема које означавају пића, и то алкохолно пиће. Лексему *вино* бележе сви дескриптивни речници српског језика и у свима је слично лексикографски представљена. У РМС и РСЈ ова лексема је моносемантична и као једино значење наведено је да је то алкохолно пиће добијено врењем воћних сокова, обично сока од грожђа. У РСАНУ ово значење је дато као примарно, а издвојено је и секундарно значење обележено као фигуративно *оно што изазива занос, опојност*². Ова лексема улази у састав већег броја вишечланих израза и фразеологизама, али они овом приликом неће бити предмет истраживања. РСАНУ, као речник који тежи исцрпности како у бележењу лексема тако и у представљању њихових значења, садржи више од 130 забележених речи изведених од корена *вин-*, тј. речи чија је творбена основа именица *вино*. Грађа за анализу обухвата све лексеме, те тако и оне обележене квалификаторима који указују на употребну, стилску, временску или територијалну маркираност лексеме³.

Именица *вино* припада класи градивних именица, а у већини граматика српског језика констатује се да такве именице немају облике множине, већ облицима једине означавају и највећу и најмању количину онога што значе (Стевановић 1964: 185). Код оваквих именица дозвољава се облик множине када дође до померања значења и кад градивна именица не означава „материју”, већ „различите врсте исте материје” (Пипер, Клајн 2014: 58) и у том случају множински облик је – *вина*. Ипак, РСАНУ бележи и покрајински множински облик *винија*⁴ за који Вук, у свом *Рјечнику*, напомиње да се јавља у Дубровнику и Барањи.

2. Творбено-семантичка анализа

2.1. Суфиксална творба

2.1.1. Хипокористици и деминутиви

винашце 1. *дем. и хип. од вино* 2. *пеј. вино мање јачине, слабија врста вина*

Лексема **винашце** изведена је деминутивним суфиксом *-ашце*. Овај суфикс је дериват деминутивног суфикса *-це* добијен перинтеграцијом после двоструког додавања деминутивног *-ьце* (в. Јовановић 2010: 66). По својој семантици, основна лексема *вино*, припада групи лексема које означавају алкохолно пиће, те се због

¹ О етимологија лексеме *вино* постоје различите хипотезе без коначно прихваћеног решења. Једна од најчешће навођених јесте да је у питању позајмљеница из готског језика, али то не значи да се Словени нису и раније срели са културом винове лозе. Више о овом питању в. Gorton/Ivanova Sullivan 2019.

² Будући да се творбена и семантичка обележја лексема читују на плану лексикографског описа, у излагању ћемо користити лексикографске дефиниције како бисмо јасније истакли творбене типове и семантичке категорије. Семантичке дефиниције које су у раду дате италиком, подела значења, као и примери употребе који служе као илустрација значења биће преузети из РСАНУ и то нећемо посебно обележавати. Уколико је дефиниција или пример из неког другог речника то ће бити наглашено.

³ Ипак, из грађе за анализу избачени су примери означени квалификатором зап. кр.

⁴ „Квалификатором покр. у Речнику САНУ маркира се одступање од стандарда на различитим нивоима језичке употребе. Тако се нпр. одступање на лексичком нивоу обележава квалификовањем лексема које се употребљавају само у одређеним крајевима [...] Са друге стране, употреба квалификатора покр. на семантичком нивоу подразумева идентификацију секундарних значења општекњижевних речи” (Ивановић 2014: 207).

тога не очекује деминутивна семантика која указује на размере 'мало', 'умањено', већ се деминутивност односи на други параметар вредновања – на јачину, интензитет пића. Секундарна семантичка реализација ове лексеме изведена је асоцијативном везом да је оно што је мање, деминуирано, истовремено и слабије, мање јачине те се на тај начин деминутивна компонента умањења реализује као слабљење квалитета што носи са собом негативну, пејоративну обојеност.

винушко хип. од вино

Насупорот раширеном поступку у речницима да се чешће користи двострука квалификација дем.(инутив) и хип.(окористик) и да се хипокористичност обично појављује као пратилац деминутивности, у наведеној дефиницији употребљен је само квалификатор хип. који је условљен творбеним моментом и контекстуалном реализацијом именице **винушко**. Код ове лексеме неутралисана је сема размере, те она функционише само у сфери експресије. Експресивну функцију употребљене лексеме појачавају глаголи у чијем је контекстуалном окружењу употребљена, а то су обично глаголи који означавају обарање, односно онеспособљавање за кретање, рад и сл. Употребом овог суфикса лексички садржај мотивне именице привидно се ублажава, али је његова функција заправо појачно деловање на саговорника, на шта указују следећи примери из РСАНУ: „ако ли кога виношко свали те заспе ...”; „Наш брат виношко обори плаха јунака”.

винце 1. дем. и хип. од вино 2. фиг. виногради

Према речима В. Јовановића (2010: 65), суфикс *-це* је најпродуктивнији суфикс којим се граде деминутивне именице средњег рода у савременом српском језику. Творбени формант *-це* уноси семантичку компоненту деминутивности и позитивни експресивни елемент. Секундарно значење је изведено метонимијом и илустровано примером „Петар узе винце и шеницу”.

винко индив. в. *винце* (1) (дем. и хип. од вино)⁵

винковић шал. индив. в. вино (1) (опојно пиће које се добива врењем шећера воћних сокова)

Разликовна компонента лексеме **винко** и њеног другостепеног деривата **винковић** је суфикс, а узрок томе је њихова стилска маркираност. У творби ових речи не учествују типични деминутивни суфикси. Лексема **винко** упућена је на *винце*, мада би, по нашем мишљењу, била у рангу хипокористика, као *рака* (од ракија). Суфикс *-ко* обично се као суфикс за грађење хипокористика додаје придевским основама (*несташко*, *немирко*), али се у неким говорима југоисточне Србије додаје и именичким основама (*срчко*, *пасуљко* и сл.) (в. Јовановић 2010: 31). Лексема **винковић** својом творбеном структуром подсећа на патрониме, именице којима се означава порекло. Обе лексеме су маркиране квалификатором индив.(идуално), што упућује на то да за лексему постоји мали број потврда, а да је домаћег порекла и да је настала творбом (в. Драгићевић 2011: 49). **Винковић** још има и маркер шал.(иво) који указује на позитивну експресивност у садржају лексеме.

вињушика (вин-јушика) необ. у хип. значењу: вино

⁵ Приликом навођења упућивачких дефиниција, ради лакшег праћења у загради ћемо дати дефиницију на коју је значење упућено.

Ова лексема носи квалификатор необично који указује на атипичну творбу и кршење „устаљених правила о дистрибуцији творбених елемената у лексикону” (Ивановић 2014: 219).

Иако би се лексичко значење деминутивних именица могло представити као ’умањен садржај основне именице’ (в. Јовановић 2010: 83), имајући у виду значење основне речи *вино*, семантика реалног умањења је секундарно обележје ових именица, те се чешће употребљавају за исказивање говорникове оцене и позитивног емотивног става. Већи број деминутивно-експресивних изведеница од именице *вино* може указивати и на неке особености менталитета носилаца српског језика.

2.1.2. Аугментативи и пејоративи

винина 1. *аугм. и пеј. од вино* 2. *в. виноградиште (земљиште где се гаји виноград)* 3. *бот. вињага*

У творби лексеме **винина** суфикс *-ина* остварује троструку семантичку функцију. У реализацији основног значења има модификациону улогу аугментативног суфикса, док у секундарним значењима има функцију суфикса за место и суфикса за творбу ботаничког термина.

винчина, винушина, винуштина, винштина, винчуга, винчура *аугм. и пеј. од вино*

Експресивна обојеност ових лексема веома је изразита, а њиховом употребом изражава се негативан емотивно-експресивни став говорника. Према речима В. Јовановића (2010: 87), „основна функција аугментативног суфикса јесте уношење придевског значења ’велики’, којим се садржај основне именице и квалитативно одређује”. Аугментативи изведени од основе *вино* не изражавају увећање изнад апрокисмативне вредности, већ се њима исказују нека друга квалитативна значења и најчешће реализују негативно значење, тј. изражавају негативан став говорника према аугментираним појму, нпр. „Напио си се те винчине па не знаш шта говориш”, на шта указује и лексичка спојивост са придевом високе негативне експресивне тоналности, нпр. „клета винушина”, а што се у лексикографској дефиницији истиче квалификатором пеј.(оративно).

Семантички, деминутивне и аугментативне изведенице чувају само прво значење именице у основи, док се суфикс јавља као творбена морфема са прагматичкосемантичком вредношћу и уноси нову компоненту којом се садржај основе квалитативно одређује. Све ове именице изразито су стилски маркиране, а јасно је да стилска маркираност потиче од њихове творбене структуре и статуса самих суфикса који обично нису продуктивни. Будући да се процена ентитета одвија између два пола, позитивног и негативног, то и ове именице често носе примесе пејоративног или хипокористичног значења.

2.1.3. Именице са значењем вршиоца радње

2.1.3.4. Првостепени деривати

винар 1. *стручњак за производњу вина; винарски трговац* 2. *заст. онај који послужује вином, пехарник* 3. *зоол. покр. в. црноглава стрнадица* *Emberiza melanocephala*

Суфикс *-ар* уноси ознаку занимања у примарној и секундарној семантичкој реализацији ове лексеме, док је за настанак зоолошког назива мотивација непрозирна.

винација покр. / **винција** 1. *љубитељ вина, онај који се разуме у вино* 2. покр. *сељак који гони вино на продају*

Суфикс турског порекла *-ија* додаје се именичкој основи и уноси значење особе која има одређену особину, склоност, док у секундарном значењу означава вршиоца радње „без битног професионалног обележја” (Радић 2001: 20). Радић (2001: 23) објашњава да је код изведеница са овим суфиксом дошло до померања тежишта значења од значења вршиоца радње ка категорији носиоца особине, те особе „која је у нечему врло добра, вешта, која се нечим истиче”, односно „која нешто воли (те се у то и разуме)” (И: 24). Облик *винација* упућен је на *винција* што указује на неједнаку употребну вредност ових именица.

винаш покр. *винопија*

Суфикс *-аш* „изражава само везу у најширем смислу” (Клајн 2003: 68).

2.1.3.5. Другостепени деривати

винарац *в. винар (1) (стручњак за производњу вина; винарски трговац)*

Покрајинска реч која се семантички поклапа са примарним значењем речи *винар*.

винаричанин *заст. лађар запослен на винарици*

Суфикс *-анин* је „изразито склон јотовању” (Клајн 2003: 92) и углавном се јавља са значењем именâ становника места или неког краја изведених не од топонима, већ из заједничке именице (И.: 93). Лексема **винаричанин** одступа од ових значења, изведена је према месту запослења.

винарче *дем. и хип. од винар; млад винар*

Суфикс *-че* осим што у садржај основе уноси деминутивну семантичку компоненту, он је и квалитативно одређује. Будући да се код деминутива у категорији бића компонента ’мали’ може заменити семом која указује на узраст ’млад’, наведена лексема означава и младо мушко биће.

винацика (покр)/ **винцика** *жена винција*

Свега две лексеме женскога рода припадају овој категорији и изведене су моционим суфиксом *-ка*, према облицима *винација* односно *винција*.

2.1.4. Именице са значењем места

винара 1. *просторија за прераду и смештај вина* 2. *продавница вина*

Према РСАНУ оба значења ове лексеме односе се на неко место у вези са вином. Прво значење Киршова (1970: 212) одређује као „мануфактуре и индустријске јединице старије, класичне локалне индустрије”, а друго „продавнице и услужне радње”. Та значења уноси префикс *-ара* који се доследно употребљава са значењем места или просторије (Клајн 2003: 48).

винарница 1. *в. винара (2) (продавница вина)* 2. *в. винарица (брод за превоз вина)* Упућивачке дефиниције указују на доминантније и фреквентније речи у језику. Творбено би се ова лексема могла анализирати и као изведеница суфиксом *-ница*, будући да постоји назив *винар*, али и као изведеница суфиксом *-арница*, који је продуктиван суфикс са значењем просторије за одређену делатност (в. Клајн 2003: 164–165).

винаца 1. *в. винара (1) (просторија за прераду и смештај вина)* 2. *индив. виноград* Будући да је суфикс *-ица* један од најпродуктивнијих суфикса у српском језику и има мноштво значења, често се о вези суфикса и основе не може много више рећи него да означавају „појам који је на неки начин у вези са именицом у основи” (Клајн 2003: 117). У овом случају, реч је о значењу места.

винашће *в. виноградште (земљиште где се гаји или где се гајило виноград)*

Иако у овом случају само упућивачка дефиниција указује на статус у језику, јасно је да је ово покрајинска реч. Суфикс *-ишће* уноси значење места на коме је био или се још увек налази виноград (Клајн 2003: 125).

У овој семантичкој групи лексема срећемо највише творбених синонима. Тако се просторија за прераду и смештај вина може назвати **винара**, **винаца**, док је продавница вина **винара** и **винарница**.

2.1.5. Именице са значењем таксе, дажбине

винарика *заст. в. винарина*

винарина *дажбина која се за време Турка плаћала на виноград*

У овом пару творбених синонима само лексема **винарика** носи временски квалификатор *заст. (арело)* док је у дефиницији лексеме **винарина** истакнуто да она данас није актуелна, што обе ове речи сврстава у ред историзама. Клајн (2003: 98) и Бабић (1986: 225) за именице овог типа наводе творбени образац заснован на семантичком принципу и дају предност вези са именицом у основи, те је суфикс у овом случају *-арина* (*-арика*), а не *-ина* (*-ика*). Према овим ауторима, суфикс *-арина* у значењу накнаде трошкова, дажбина одавно се семантички осамосталио у односу на суфикс *-ина*. Ипак, са становишта синхронije уочава се да је тај суфикс сложен.

2.1.6. Именице са значењем предмета

винарица *заст. брод за превоз вина*

На основу творбеног обрасца могли бисмо претпоставити да се ради о женској особи, с обзиром на семантичку продуктивност моционог суфикса *-ица*.

Ипак, претпостављамо да је у питању творбени образац са суфиксом *-арица*, који се додаје именичким основама и користи се за разне предмете (Клајн 2003: 121).

2.1.7. Именице са значењем биљке

винарка, виновка агр. покр. *врста крушке*

Суфикси *-арка* и *-овка* нису необични у ботаничкој терминологији. Мотивација за назив је метафоричке природе, а асоцијација је укус плода који подсећа на укус вина (в. Јошић 2013: 62).

виника покр. 1. бот. *вињага (1)⁶* 2. бот. *в. бун (1а)* (*зељаста биљка Atropa belladonna из ф. Solanaceae која садржи отровне материје и употребљава се у лекаству*), 3. агр. *врста трношљиве* 4. *в. вино*

Прва три значења припадају области ботаничке терминологије. Мотивација за прва два значења је вероватно сличност у изгледу са виновом лозом и њеним плодом, а за треће мотивација је укус (в. Јошић 2013: 65). Последња семантичка реализација ове лексеме је, у ствари, фамилијаран назив за *вино*, будући да суфикс *-ика* има значење хипокористичног суфикса који уноси фамилијарну ноту у обраћању (в. Клајн 2003: 89; Томић 2014).

2.1.8. Именице са значењем пића

2.1.8.1. Првостепени деривати

винка индив. *в. алкохол (2)* (*пиће које садржи алкохол (ракија, вино, пиво)*)

винош 1. *в. мало вино (вино слабог квалитета, спремно од комине преливене водом)* 2. *вино које се справља од шљива*

Апелативи са суфиксом *-ош* углавном су нејасне етимологије или немотивисани (в. Клајн 2003: 184). Народна етимологија ове речи представљена је у примеру: „Шљивош је чорба (течност) од шљива преврелих у бачви ... Неки га зову винош ... Неки га пију уместо вина, те отуда се, ваљда, и зове винош”.

вињак 1. *врста ракије добивена печењем вина, коњак* 2. покр. *алатка за резање лозе, косир*

2.1.8.2. Другостепени деривати

виновац, виновача, виновица *вињак*

Сви другостепени деривати из категорије именица са значењем пића означавају *вињак*. Једино лексема **виновача** секундарно развија и покрајинско значење *врста црвенкастомрке и врло масне глине*. Ово значење добијено је метонимијом преко формуле боја – оно што је те боје.

⁶ Што се тиче творбе лексеме *вињага*, суфикс *-ага* јавља се увек с јотовањем, па га Скок чак бележи као *-јага*¹. Клајн (2003: 21) не тврди са сигурношћу да је лексема *вињага* изведена од лексеме *вино* и позива се на Скока који ову реч тумачи као сложеницу где би део *-јага* био корен од *јагода* (в. Скок 1873, s.v. vino). Појављује се и претпоставка да је лексема *вињага* позајмљеница (в. Gorton/Ivanova Sullivan 2019: 134).

2.2. Деривати из категорије придева

2.2.1. Присвојни придев:

винарев, -а, -о / винаров, -а, -о присвојни придев од именице *винар* изведен на уобичајен начин за ту врсту речи.

2.2.2. Односни придеви:

винарски 1. *који се односи на винара, на винару, на вино (који припада винару), који служи за смештај и продају вина и сл.* 2. *индив. вински (4в) (који је инспирисан вином, лумперајкама)*

Суфикс *-ски* типичан је односни суфикс који уноси значење припадања одређеном појму, односно припадање појму који је у основи изведене речи. Дакле, овај придев се у основном значењу доводи у везу са три појма – вино, винар и винара. Секундарно значење је у асоцијативној вези са секундарним значењем именице *вино*.

вини Овај придев је вероватно настао од *вин-ни*, творбена основа преноси основно значење, а суфикс *-ни* уноси значење односног придева. Са временског становишта, овај придев је застарео и среће се само у изразима *вини камен* и *вини спирт*. Највероватније се повукао из употребе због хомонимије са придевом *вин(и)* са значењем *који има неку кривицу, крив* (в. Скок 1973, s.v. *vin*) и уступио место придевима *винов, винован, винен*.

вински 1. *који се односи на вино (уопште)* 2. *који служи за вино, за држање вина, за продају вина* 3. *који настаје, који се појављује код вина* 4. а. *који потиче од вина и пића уопште, од пијанчења* б. *који је склон пијењу вина и пијанчењу, лумповању* в. *књиж. који је инспирисан вином, лумперајкама* 5. в. *винарски (1) (који се односи на винара, на винару, на вино)* 6. в. *виноградарски (који се односи на виноград)*

Овај придев има веома развијену полисемантичку структуру. Примарно значење је односно. Док су прва три значења у вези са основним значењем именице *вино*, 4. значење је у вези са секундарним значењем ове именице које се односи на опијеност вином, а 5. и 6. значење се односе на изведенице од именице *винарски* и *виноградарски*.

винен 1. в. *вински (2, 4а) (који служи за вино, за држање вина, за продају вина; који потиче од вина и пића уопште, од пијанчења)* 2. в. *винован (2) (који је под дејством вина, припит)*

Суфикс *-ен* често се у творби додаје градивним именицама творећи градивне придеве (*лимен, гвозден* итд.), ипак у споју са неким основама добија односно значење, па се тако придев *винен* уклапа у модел са придевима *воден, меден, леден* који су чешћи у другим значењима него у градивном (Клајн 2003: 279).

винов в. *вински (2) (који служи за вино, за држање вина, за продају вина)*

Осим што поседује односно значење, овај придев улази и у састав синтагматских израза *винов лист, винова лоза* итд.

2.2.3. Описни придеви:

винаст *који има боју или укус вина*

Суфикс *-аст* означава сличност са речју која стоји у основи придева. Сличност, најчешће по боји, још означавају и покрајински придеви **винав**, **винкав**, **вињав**, **вињаст**, **вињкав**.

винат *в. виновит (1)*

Суфикс *-ат* уноси значење обиља, великог присуства неке материје.

винован 1. *који се састоји од вина, који у себи садржи вина* 2. *који је под дејством вина, напиток, припит* 3. *в. винородан* 4. *заст. в. вински (4б) (који је склон пијењу вина и пијанчењу, лумповању)*

У прва три значења овај придев описује квалитет појма који означава и то „преко творбеног форманта *-ан* који носи семантику 'који има, који обилује' односно преко творбеног модела 'творбена основа именичке категорије' + творбени формант *-ан* (са општим значењем који има у себи оно што означава именица у творбеној основи)” (Гортан-Премк 1997: 126).

виноват *виновит (1)*

Суфикс *-оват* означава плодност, обилност.

виновит 1. *који даје доста вина, који обилује грозђаним соком* 2. *покр. јак, добар (о вину)* 3. *покр. који заудар на вино*

Суфиксом *-овит*, који представља „обличко проширење суфикса *-ит*” (Клајн 2003: 291) означава се испуњеност једном доминантном особином. У примарном значењу односи се на обилан род, плодност, а у другом значењу на интензитет и квалитет и има ограничену спојивост, колокабилан је са именицом *вино*, а у трећем значењу односи се на мирис.

Придевске лексеме изведене од лексеме *вино*, осим односног значења (**винарски 1**, **вини**, **вински**) најчешће означавају боју сличну боји вина, нијансу црвене (**винаст**, **виникав**, **вињав**, **вињаст**, **вињкав**) као и обиље, добар род винове лозе (**винат**, **виноват**, **виновит**). Ређе је заступљено значење *који служи за држање вина* (**винен 1**, **винов**) или *који је под дејством вина* (**винен 2**, **винован 2**), *који заудар на вино* (**винав**, **виновит 3**). Има и ређих појединачних значења *који потиче од вина и пића уопште; који је склон пијењу вина и пијанчењу; који је инспирисан вином, лумперајкама*. Већи број придева припада покрајинској лексици.

2.3. Деривати из категорије глагола

винарити *бавити се производњом и прерадом вина*

Иако лексикографски опис упућује на основу *вино*, вероватно је у основи именица *винар*, у комбинацији са глаголским суфиксом *-ити*. Овај глагол означава занимање.

винити се *почињати превирати, претварати се у вино*

Суфикс *-ити* уноси глаголско значење у несамостални семантички део *вин*-који преноси општу информацију да је нешто у вези са вином, те овај глагол има фактитивно значење *постајати оно што означава основа*.

ВИНОВАТИ шалъ. *пити вино*

Суфикс *-овати* уноси значење типичног понашања или активности, нпр. „Доподне је ракијао, а одподне виновао”.

ОВИНИТИ а. *прелити, полити вином* б. *усути мало вина у воду*

ОВИНИТИ СЕ *упити вино, натопити се вином* (о бурету)

Код овог глагола добијеног префиксацијом препознаје се значење „снабдевања” оним што значи именица „да му се она придодаје или преноси на њега” (Клајн 2002: 262).

2.4. Глаголске именице

ВИНАРЕЊЕ *гл. им. од винарити*

Именица је изведена на начин типичан за извођење глаголских именица.

ВИНАРСТВО *производња и прерада вина; наука о производњи и преради вина; уџбеник те науке*

Творбена основа ове лексеме *винар-* могла је настала од окрњене основе глагола *винарити* на шта упућује њен семантички опис – да је реч о радњи, одређеној активности, односно одређеној привредној грани, а затим метонимијом и наука о тој активности и даље уџбеник те науке. Као други пут настанка ове лексеме може се узети именичка основа *винар*, будући да суфикс *-арство*, иако показује извесну аутономију, још није постао прави сложени суфикс (в. Клајн 2003: 185).

3. Композиција (сложенице и сложено-суфиксалне творенице)

У овом делу рада анализираћемо творбену структуру сложеница у чијем је првом делу основа *вин-*, као и њихову семантику, тј. семантику саставних елемената у односу на значење сложенице као целине.

Сложенице или композити су творенице мотивисане двома речима, које се спајају или просто или уз помоћ спојног вокала при чему се у првом сложеничком делу налази потпуна реч или творбена основа прве мотивне речи, а у другом сложеничком делу проста реч или лексикализовани дериват. У литератури се прави дистинкција између чистих сложеница, тј. сложеница са чистим основама у односу на оне форме настале сложено-суфиксалном творбом. Дакле, реч је о два типа слагања: слагање и сложено-суфиксална творба (Бабић 1986: 30; Киршова 1993: 186; Радовић Тешић 2013: 18).

У домаћој литератури, према семантичком критеријуму сложенице се деле на ендоцентричне, чије се значење директно изводи из значења њених компонента и семантичка вредност саставних делова пре срастања у сложеницу није се изменила након спајања, и егзоцентричне, чије значење не проиходи директно из семантичке вредности компонента. У грађи смо нашли свега једну егзоцентричну сложеницу – **ВИНОЖИТО**, која не означава ни врсту жита, ни врсту вина, већ потпуно други ентитет – дугу на небу, а њен постанак се мотивише народним веровањем „јер се по њеним бојама нагађа хоће ли те године бити више вина или жита”. Већина сложеница из грађе је ендоцентрична, настала на основу синтагми,

нпр. **винобер** *берба винограда*, **винољубац** *онај који воли вино* итд.⁷ Ово су тзв. одредбене одн. рекцијске сложенице са неравноправним односом основа, поста-ле од делова који су један с другим стајали у зависном односу као управни члан и његова допуна (в. Стевановић 1964, 426–428). Дакле, ове сложенице су настале од синтагми у којима је један део одређивао други. Иако се може претпоставити да су настале једноставним срастањем делова компонената *вино* + други део, све сложенице из наше грађе имају троделну структуру и настале су по обрасцу твор-бена основа именице *вино* (вин-) + спојни вокал -о- + именица/глагол⁸. Ове речи немају богату полисемантичку структуру и не развијају нова специфична значења.

Осим сложеница **винодрозд** (*дрозд грожђар* *Turdus iliacus*), **виножито** и **винометар** (*справа којом се мери јачина вина*), које припадају сложеницама са чистим именичким основама, све остале имају одварајући суфикс и представљају сложено-суфиксалне творенице. Те сложенице имају четворочлану структуру, која се састоји из следећих елемената творбена основа *вин-* + спојни вокал *о* + творбена основа друге мотивне речи + суфикс. Будући да лексеме које анализира-мо имају исту прву компоненту *вин-*, класификацију ћемо извршити према дру-гом делу и то најпре, према граматичком критеријуму, на сложенице са глагол-ском компонентом у другом делу и на сложенице са именичком компонентом у другом делу. Тако подељене сложенице, даље ћемо анализирати према значењу.

3.1. Сложенице са другим глаголском компонентом

3.1.1. Сложено-суфиксалне творенице са значењем особе

У овој групи налазе се називи особа које су својом струком или положајем везани за вино. То може бити особа која производи вино (**виноделац**⁹), особа која продаје или купује вино (**винокупац**, **винопродавац**), особа која точи вино (**винолија**, **виноноша**¹⁰, **виноточа** и од тога изведено **виноточича**). Негативну карактеристику садржи лексема **винокрадица** *онај који краде вино или грожђе*.

Као посебна семантичка група у оквиру групе „особа” јавља се и значење „љубитељ, познаваатељ вина” које препознајемо код следећих именица: **винолок** *онај који претерано пије, лоче (вино)*; **винољубац** *онај који воли вино*; **винопија**, **виносрк** *онај који добро пије (вино)*; **винословац** *познавалац вина*.

Све наведене именице настале су по моделу *вин* + *о* + глаголска компонента + суфикс (*-иц*, *-ица*, *-ја*, *-џ*). По временској заступљености има оних обележених квалификатором заст. (**виноделац**, **винопродавац**), има шалјиве (**виносрк**) и индивидуалне лексике (**винословац**, **винолок**). Транзитивни мотивни глаголи (нпр. *пити*, *лити*, *носити* итд.) захтевају објекатску допуну, која је у овом случају

⁷ Иако је лексикографски поступак код неких именица у први план ставио семантички критеријум и коришћене су упућивачке дефиниције, и те лексеме се такође могу интерпретирати као синтагме: **винослужац** индив. в. *виноточа* тј. онај који служи вино; **виносрк** шал. в. *винопија* тј. онај који срче, пије вино.

⁸ Иако има мишљења да спојни вокал *о* није формант, већ елеменат који проширује основу и уз чију помоћ се основа прилагођава слагању (в. Бабић 1986: 30), свакако у овом случају није део основе иако се формално поклапа са последњим вокалом у именици *вино*.

⁹ Од ове лексеме су изведени, данас такође застарели, придеви **виноделски** и **винодељски** и именица **виноделство**.

¹⁰ Ова лексема се јавља само у изразу: **чауш виноноша** *буклијаш у сватовима*.

исказана именицом *вино* што је експлицитно или имплицитно садржано у лексикографској дефиницији, која је најчешће по моделу „онај који (одговарајући глагол) вино”, нпр. **винокрадица** „онај који краде вино”, **виноточа** „онај који точи вино”. И у структури атрибутивних именица такође су заступљени транзитивни глаголи (*љубити, пити* итд.).

3.1.2 Сложено-суфиксалне творенице са значењем радње

Група сложеница са другом компонентом *-бер*, и суфиксима *-в*, *-а*, *-је* односи се на бербу гроздја **винобер**, **винобера**, **виноберје**.

Застареле лексеме **виноделство**, **винодеље**, **виноделије**, **винодјелије** упућене су на актуелнију и фреквентнију лексему **виноградарство**.

Из саставних делова лексема **винопијство** и **виноточење** лако се разазнаје значење ових лексема пијење, односно точење вина.

Објашњење дато у РЈА за лексему **виноквас** *игра речи у здравици* „по свој прилици вино, које угодно кваси грло, т. ј. освјежује човјека” изведено је на основу глагола *квасити* који се налази у другом делу ове лексеме.

3.1.3. Сложено-суфиксалне творенице са значењем предмета

Творенице са компонентом *-мер*, *-метар* и *-мерник* означавају уређај за мерење јачине вина (**виномер**, **виномерник**, **винометар**), док сложенице са компонентом *-вод* и *-ток* означавају објекте који служе за премештање, транспортовање вина (**виновод**, **виноток**).

Винотока има две семантичке реализације 1. *каца у којој се муља грозђе, муљача* 2. *левак за вино*

Винорезац је *нож за резање винове лозе*.

3.1.4. Сложено-суфиксална твореница са значењем биљке

Бобице биљке **винобој** *зељаста биљка Phytolacca decandra из ф. Phytolaccaceae, из које се добија црвена боја (крмез) за бојење пића и слаткиша*, користе се за бојење вина, те отуда и мотивација за њен назив.

3.2. Сложенице и сложено-суфиксалне творенице са именичком компонентом у другом делу

Међу лексемама са именичком компонентом у другом делу издваја се сложена реч **виноград** и њене изведенице. Други део сложенице **виноград** Скок тумачи као „ограђено место, врт” (Скок 1973, s.v. vino). **Виноград** осим значења земљиште засађено виновом лозом; засад винове лозе, метонимијски може значити *грозђе, грозд* (значење обележено као застарело), а може означавати и *врсту божјићног колача*.

Лексема **виноград** има своје деривате које ћемо обрадити на овом месту. Својом бројношћу истичу се именице субјективне оцене, и то деминутиви

виноградац (може бити и зоолошки термин *виноградарски пуж*), **виноградић**, **виноградићак**, **винограче** као и аугментатив **виноградина** који има још и семантичке реализације *виноградиште* и *троугласта мотика која обично служи за окопавање винограда*. Именице које значе особу су **виноградар** и моциона изведеница **виноградарка**¹¹, која се јавља и као ботанички термин за врсту крушке (*в. виновка*), затим покрајинска лексема **виноградник** и застарела лексема **винограција** у којој се завршетак *-ација* „јавља као последица отклањања консонантске групе са морфемског споја” (Радић 2001: 111). Суфикс *-иште* у изведеницу **виноградиште** уноси значење места или места на ком је некад „било оно што значи основна реч” (Стевановић 1964: 565). Лексема **виноградњак** *виноградарски пуж* *Helix pomatia* припада области зоологије. Придеви изведени од сложенице **виноград** углавном су односни **виноградарски**, **виноградни** (може се односити и на друго значење лексеме **виноград** имати значење *грожђани*, *који се налази у грожђу*), **виноградски**, **винограцијски**. Од основе **виноград** изведени су и глагол **виноградарити** *бавити се обрађивањем, гајењем винограда*, те глаголске именице **виноградарење** и **виноградарство**.

Следеће сложено-суфиксалне творенице имају именичку компоненту у другом делу: **виногорје** *брежуљкаст крај који обилује виноградима*; **винодол** *долина у којој су виногради*; **виноземац** је шаљива индивидуална кованица настала аналогijом према *водоземац* и означава *винопију*.

Са суфиксоидом *-тека* у другом делу, продуктивним за извођење назива локала и клубова, добијена је реч **винотека** *продавница разних врста квалитетних (обично старих) вина; збирка квалитетних бираних вина*. Податак да је не бележе РСАНУ и РМС, већ само РСЈ говори о скорijем постанку ове речи.

3.2.2 Придеви

Описни придев **винородан**, према Бабићу, изведен је од именичке основе *род*, док Клајн (2003: 265) тврди да се придеви тог типа могу довести у везу и са именичком и са глаголском основом. Придев **винолозан** упућен је на придев **винородан**. Придев **виножедан** је индивидуална кованица која се односи на оног *који је увек жедан вина, склон пијанству*.

4. Закључак

Лексема *вино*, иако припада најстаријем лексичком фонду српског језика, током времена није значајније обогатила своје значење. Упркос слабој семантичкој разуђености, ова лексема има богато деривационо гнездо са преко 135 лексема. Именски деривати могу реализовати модификативна значења субјективне оцене (деминутиви и аугментативи), али могу означавати особу, предмет, таксу, а нотирана су и терминолошка значења у сфери зоологије и ботанике. Придевски деривати су најчешће односни и описни придеви. Сложенице се јављају и као чисте сложенице и као сложено-суфиксалне, које су знатно бројније. Сложено-суфиксалне творенице могу у другом делу имати и глаголску и именску компоненту, а

¹¹ Од ових именица могу се извести присвојни придеви **виноградарев/-ов** и **виноградаркин**.

најчешће означавају особу. Треба истаћи и велики број изведеница од сложенице *виноград*. Као један од важних закључака ове анализе лексеме *вино* треба истаћи њену већу творбenu продуктивност у односу на семантичку. Сви елементи творбено-деривационог гнезда лексеме *вино* тесно су везани са основним значењем ове лексеме, али се могу појавити и деривати чије је значење изведено асоцијативно или метонимијски. Ово истраживање показује тесну повезаност језика и стварности, те нам значајни творбени потенцијал лексеме *вино* и бројност њених деривата, указује на важност вина у животу човека са ових простора.

Цитирана литература

- Гортан-Премк, Даринка. *Полисемија и организација лексичког система у српскоме језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 1997.
- Драгићевић, Рајна. „Лексика квалификована као индивидуална у српским дескриптивним речницима”. Владислава Ружић, Слободан Павловић (ур.). *Зборник у част Гордани Вуковић. Лексикологија. Ономастика. Синтакса*, Нови Сад: Филозофски факултет, 2011, 47–57.
- Ивановић, Ненад. „Лексикографски метајезик у Речнику САНУ”. Рајна Драгићевић (ур.). *Савремена српска лексикографија у теорији и пракси* (колективна монографија) Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2014, 195–233.
- Јовановић, Владан. *Деминутивне и аугментативне именице у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2010.
- Јошић, Неђо. *Вођарска лексика и терминологија у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2016.
- Киршова, Маријана. „Творба назива пословно-смештајних објеката”. *Књижевност и језик*, XVII, бр. 2, 1970, 208–221.
- Киршова, Маријана. „О неким врстама српскохрватских именичких сложеница: у књижевним текстовима и у речницима”. *Наш језик*, 29, ¼, 1993, 182–196.
- Клајн, Иван. *Творба речи у савременом српском језику, Први део: Слагање и префиксација*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства; Институт за српски језик; Нови Сад: Матица српска, 2002.
- Клајн, Иван. *Творба речи у савременом српском језику, Други део: Суфиксација и конверзија*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства; Институт за српски језик; Нови Сад: Матица српска, 2003.
- Пипер, Предраг, Иван Клајн. *Нормативна граматика српског језика*. Нови Сад: Матица српска, 2014.
- Радић, Првослав. *Турски суфикси у српском језику – са освртом на стање у македонском и бугарском*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2001.
- Стевановић, Михаило. *Савремени српскохрватски језик*. Београд: Научна књига, 1964.
- Радовић Тешић, Милица. „Неки творбено-семантички аспекти твореница са бројем пет”. Милош Ковачевић (ур.). *Традиција и иновације у савременом српском језику*, Књига I, Зборник радова са VII међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, 2013, 17–24.
- Томић, Бојана. „О фамилијарној лексици у српском језику”. Biljana Mišić Ilić, Vesna Lopičić (ur.). *Jezik, književnost, marginalizacija. Jezička istraživanja*. Niš: Filozofski fakultet, 2014, 429–441.
- Babić, Stjepan. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb: JAZU – Globus, 1986.
- Gorton/Ivanova Sullivan 2019: Gorton, Luke; Tania Ivanova Sullivan. „The linguistic and cultural history of wine in Slavic”. In J. J. Pennington, V. Friedman, L. A. Grenoble (eds.). *And Thus You Are Everywhere Honored: Studies Dedicated to Brian D. Joseph* Bloomington, IN: Slavica Publishers, 125–137.
- Skok, Petar. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga*. Zagreb: JAZU, 1973.

Извори

РМС: *Речник српскохрватскога књижевног језика*, Нови Сад: Матица српска, Нови Сад: Матица српска, 1967–1976.

РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, Београд: САНУ, Институт за српски језик САНУ, 1959–.

РСЈ: *Речник српског језика*, Нови Сад: Матица српска, 2007.

Милица Ј. Стојановић

СЛОВООБРАЗОВАТЕЛНОЕ ГНЕЗДО ЛЕКСЕМЫ ВИНО: СЕМАНТИКО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Резюме

В настоящей статье рассматривается потенциал деривационного развития лексемы *вино* как основной. Словообразовательные дериваты лексемы вино достаточно многочисленны (словообразовательное гнездо состоит из более 130 слов). Анализ дериватов проводится с точки зрения обобщенных словообразовательных моделей, в образовании интересующих нас номинаций обнаруживается участие суффиксальной и префиксальной моделей, модели префиксально-суффиксального словопроизводства и словосложение. В ряду способов производства дериватов в словообразовательном гнезде с базовым словом *вино* активным является суффиксация (*винашице*, *винара*, *винарка* и т. д.), префиксально-суффиксальное словопроизводство (*овинити*) и словосложение (*виноделац*, *винопија* и т. д.), при помощи которых создаются имена существительные (*винош*, *винарство* и т. д.), имена прилагательные (*винарски*, *винарев*, *винаст* и т. д.) и глаголы (*винарити*, *овинити*). Слова, образованные от слова *вино*, можно разделить на следующие тематические группы: названия лица (*винар*, *винација* и т. д.), названия растений (*виника*, *винарка* и т. д.), названия животных (*виноградац*), имена существительные со значением уменьшительности (*винце*, *виника* и т. д.) и т. д.

Ключевые слова: лексема вино, словообразовательное гнездо, творческая продуктивность, словообразование, состав, сложно-суффиксальное образование, сербский язык.